

Fra Landstads *Kirkesalmebog* 1870 til *Norsk salmebok* 2013

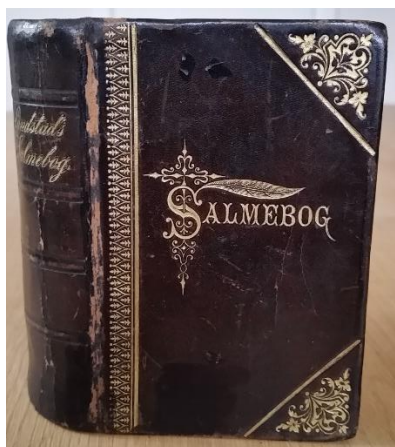

FOTO: Åge C. Haavik

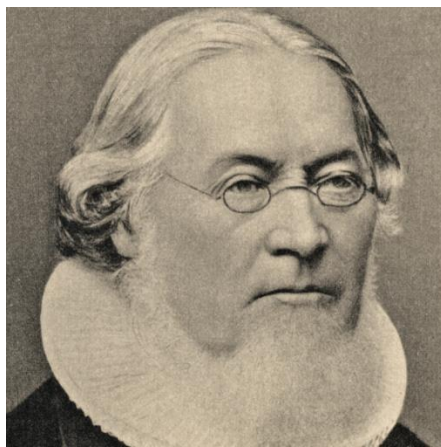

FOTO: Store norske leksikon (frigitt)

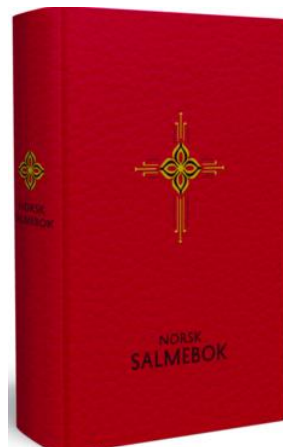

FOTO: Kirkerådet

150-års minnemarkering i 2020

for den første norskspråklige
salmeboken i Den norske kirke

DEN NORSKE KIRKE

150-års minnemarkering i 2020

2020 er det året hvor Den norske kirke markerer 150-års minne for den første salmebok utarbeidet i Norge og på norsk, *Landstads kirkesalmebog* fra 1870. I flere hundre år hadde salmebøkene vært på dansk. Magnus Brostrup Landstad (1802-1880) har bodd og virket fra Måsøy i nord til Sandefjord i sør, fra Halden i øst til Vinje i vest. Hans salmebok har dype røtter og virkningen av den er høyst levende den dag i dag i den norske befolkningen. Det bekreftet korbevegelsen i Norge da NRK inviterte til arrangementet *Salmeboken minutt for minutt* i Trondheim i 2014. Sendingen varte i 60 timer og hadde 2,2 mill. seere.

Hvorfor en norsk salmebok?

Som barn av sin tid, skrev Landstad seg inn i språkdebatten i Norge på 1800-tallet med sin kirkesalmebok. Sammen med Ivar Aasen var han opptatt av at Norge skulle ha et norsk skriftspråk, uavhengig av dansk. Elias Blix deltok også i saken som forkjemper for bruk av nynorsk. Han betegnes som den nynorske salmediktingens far med *Nokre salmar* fra 1869.

Inntil 1870 brukte Den norske kirke de danske salmebøkene: *Kingos salmebok* fra 1699, *Guldbergs salmebok* fra 1778 og *Evangelisk-christelig Psalmebog* fra 1798. I 1852 påtok Landstad seg oppgaven å utarbeide en ny kirkesalmebok. Han oversatte salmer av Luther som ble utgitt som en prøve i 1855. Året etterpå utkom hans hefte med julesalmer. Første utkast til ny salmebok forelå i 1861 og hadde 640 salmer. Utkastet ble sterkt kritisert for bruk av dialektord, en sammenblanding av bondespråk og kulturspråk. Landstad forsvarte sitt arbeid i *Om salmebogen, en Redegjørelse* 1862, men måtte gi etter for noe av kritikken i samtale med den offentlige kommisjonen som ble nedsatt i 1865.

Den 16. oktober 1869 ble salmeboken godkjent ved kongelig resolusjon. Boken forelå trykt i 1870 og kunne tas i bruk i de sogn som gjorde vedtak om det. Den bestod av 634 salmer hvorav 307 opprinnelig var danske, 203 tyske og 86 norske. Landstad selv stod som salmedikter for 53 av disse norske salmene. Hans gjendiktninger kommer i tillegg. Blix' *Nokre salmar* ble ikke autorisert til bruk ved offentlig gudstjeneste før 4. mars 1892. Disse ble da plassert bakerst i Landstads salmebok.

Salmebokarbeid

Historikk

Landstad salmebok ble senere revidert og godkjent ved kongelig resolusjon 8. okt. 1920 og 15. febr. 1924. Den forelå trykt i 1926. Her var språket fornyet i tråd med nye rettskrivningsnormer. Denne boken ble brukt helt frem til 1985. *Norsk salmebok* (1985) ble godkjent til bruk i menigheter etter vedtak ved kongelig resolusjon 29. juni 1984. De aller fleste menigheter gikk over til å bruke den nye salmeboken som var etterlyst. Arbeidet med *Norsk salmebok* (1985) ble påbegynt i 1974 etter forarbeide tilbake til 1954.

Norsk salmebok (1985) bygde på *Salmer 1973* som presenterte flere nye sjangre for menighetene, viser og kanonsanger. Den hadde også prosesjonsanger, bibelviser, bibelske salmer, liturgiske sanger og sanger fra bedehustradisjonen. I 1997 kom det et nytt offisielt tillegg til *Norsk salmebok*, kalt *Salmer 1997*. Foruten nye norske salmer og liturgiske sanger, finner man her et lite utvalg av samiske salmer, materiale fra Latin-Amerika, Taizé-fellesskapet og andre kristne tradisjoner utenfor den norske i tillegg til enkelte visepop-sanger av for eksempel Bjørn Eidsvåg. Det er dette utvidende revisjonsarbeidet *Norsk salmebok 2013* bygger videre på.

Norsk salmebok 2013

Arbeidet med vår nåværende salmebok, *Norsk salmebok 2013*, startet i 2004 som en del av gudstjenestereformen og er hovedsalmeboken i Den norske kirke. *Norsk salmebok 2013* ble autorisert til bruk i Den norske kirke av Kirkemøtet april 2012. Boken ble tatt i bruk 1. søndag i advent 2013. Her står de tradisjonelle salmene og salmer på samisk side om side med gospel, spirituals, lovsanger, viser samt afrikanske, latin-amerikanske og asiatiske salmer foruten salmer engelsk, tysk og andre språk. Dette reflekterer at kirken er internasjonal, og at den gir hjelp til å inkludere alle i norske menigheter.

Salmedatabasen

Som en del av arbeidet med *Norsk salmebok 2013*, ble det lagt til grunn at nye salmer skulle bli tilført i en salmedatabase for Den norske kirke. Disse foreligger kun digitalt og håndteres av Nemnd for gudstjenesteliv med endelig vedtak ved Kirkerådets direktør. Formålet med denne databasen er å stimulere tekstforfattere og komponister til fortsatt nyskapende salmearbeid. Det er anledning til å sende inn forslag til vurdering av nyere salmer (skrevet etter 2010).

Forslagene sendes Kirkerådet, Postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo eller David Scott Hamnes dh376@kirken.no.

For mer informasjon om *Norsk salmebok 2013* og salmedatabasen, se <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/kirkemusikk/liturgisk-musikk-og-salmesong/norsk-salmebok-2013/>

Språk og nye kirkesamfunn utfordrer salmeskatten

Språk – vårt morsmål – gir gjenkjennelse og nærhet som igjen gir stolthet og trygghet til å ytre seg i en global verden og flerkulturell hverdag. Dette gjelder ikke bare innenfor samfunnsliv og i det offentlige rom, men også i enkeltmenneskets liv og religiøse utfoldelse. Denne siden ved vår ytringskultur tok form først etter 1814 og ikke ved reformasjonen som i Europa forøvrig. For mens morsmålsbevisstheten utviklet seg i Europa under reformasjonen, fikk vi her i Norge dansk som administrasjons- og kirkespråk. Det er denne sammenheng *Landstads kirkesalmebok* skriver seg inn i.

Samtidig med utviklingen av språkbevissthet i Norge kom dannelsen av nye kirkesamfunn etter opphevelsen av Konventikkelplakaten i 1842 og Dissenterloven av 1845. Selv om sangen forente, splittet den også kristenlivet – ikke bare i Norge. For noe av det første, og for så vidt viktigste et nytt kirkesamfunn markerer seg ved, er en egen salmebok og salmetradisjon. Denne utvidende og fornyende salmeskatten fra bedehus- og frikirkelivet bør likevel sees på som en rikdom i et kultur- og salmehistorisk perspektiv. Det har i hvert fall blitt det fra siste fjerdedel av 1900-tallet takket være økumeniske bestrebelse. *Norsk salmebok 2013* høster frukter fra denne bestrebelsen blant annet gjennom arbeidet Kirkenes verdensråd har gjort for kirkesangen globalt.

Det ble utgitt en egen salmebok, *Sálbmagirji*, på nordsamisk i 1870, omarbeidet i 1897. Denne ble transkribert til ny rettskriving i 1996. Flesteparten av salmene er fra *Landstads salmebok*. I 2005 ble denne utvidet med et tillegg *Sálbmagirji II*. For tiden arbeider Samisk kirkeråd med blant annet nyskriving av samiske salmer. For mer informasjon, kontakt Johan Máhtte Skum på e-post: js259@kirken.no.

Magnus B. Landstad har tilknytning til flere kommuner. Disse er:

Måsøy, Øksnes, Verdal, Vinje, Seljord, Gran, Gausdal, Kviteseid, Halden og Sandefjord og Oslo kommuner.

Trenger dere hjelp og tips til å utvikle et kulturarrangement i minneåret, kontakt en kulturrådgiver nær deg - www.kirken.no/kultur